

ליקוטי אמרים

[יב ב]

פרק ח ועוד זאת במאכלות אסורות שלכך נקראים בשם איסור מפני שאף מי שאכל מאכל איסור בלא הודע לשם שמים לעבוד ה' בכח אכילה ההיא וגם פעל ועשה כן וקרא והתפלל בכח אכילה ההיא אין החיות שבה עולה ומתלבשת בתיבות התורה והתפלה כמו ההיתר מפני איסורה

ענין שבמציאות, מ"מ עלייתה לקדושה היא חידוש⁹, כיון שהסכרא החיצונית היא להיפך – דמה שייכות גשם המאכל וכו', ואפילו גשם הגוף, לקדושת התורה והתפלה שכולה רוחנית. ולא עוד אלא שגם בהנוגע לנה"ב (שהיא רוחנית) יש מקום לתמי' זו. ובדוגמת יד הכותבת דברי שכל, שאין ניכר בה כלל כל זיכוך עי"ז, ואין נפק"מ אם כותב דברי שטות, דברי חכמה ושכל או אחרת. וכלשון אדה"ז¹⁰: „האומר .. על איזו חכמה רמה ועמוקה שאי אפשר למששה בידים .. כל השומע יצחק לו לפי שחוש המישוש אינו מתייחס ונופל אלא על עשי' גשמית הנתפסת בידים“.

אלא שע"י זיכוך החומר, וגם הגשם – נתעלה עד שיש לו איזה שייכות לרוחניות. ובדוגמת חומר המוח דוקא, שע"פ המבואר באיזה מאמרים¹¹ נעשה בו שינוי ע"י ההתעסקות בדברי שכל (משא"כ דברי שטות), ונתעלה ע"י עסק זה. ומזה מובן שבאותו הגשם והחומר, אפילו אם כבר נתעלה, אם לאח"ז נפל ממדריגתו – שוב נמצא הוא במצבו הקודם. ומובן ענין זה מהטעם וההסברה שמצוות בגשם אפשריות רק לאחר זיכוך העולם והגשם בכללו ע"י גלות מצרים¹². וק"ל.

(כ"ק אדמו"ר¹³)

4) פני משה. ועוד. 5) ושם: „השוחט את הבכור ומכרו ונודע שלא הראהו (לחכם, שיאמר שמום קבוע הוא ומותר לאוכלו כחולין). מה שאכלו אכלו והוא יחזיר להם את הדמים .. וכן השוחט את הפרה ומכרה ונודע שהיא טרפה וכו'“ – ע"ד הנ"ל בתרומות. וראה בארוכה מהרי"ט אלגזי לבכורות שם (פ"ה ס"א). 6) „מראה מקומות, הגהות והערות קצרות לספר של בינונים“. 7) „התמים“ ח"ה ע' עח אות ב'. 8) רפ"ז. 9) ולהעיר מקה"ר פ"ג, יד (ושם: „גזר הקב"ה על העליונים שיהיו עליונים ועל התחתונים שיהיו תחתונים, עמד משה ועשה עליונים תחתונים ותחתונים עליונים כו'“). 10) שעויה"א פ"ט. 11) סה"מ קונטרסים ח"א צז, א. סה"מ תש"ד ע' 243. 12) ראה תו"א יתרו עד, א. ובכ"מ. 13) אגרות קודש ח"י"ד ע' רטו.

מי שאכל מאכל איסור בלא הודע .. אין החיות שבה עולה כו': עיין טור או"ח סי' קצ"ו לשיטת הרמב"ם¹.

(כ"ק אדמו"ר הצ"צ²)

להעיר מתרומות פ"ו מ"ג ובירושלמי שם³, ובמפרשים שם⁴ דה"ה לשאר איסורים. וראה גם בכורות ספ"ה⁵.

(כ"ק אדמו"ר⁶)

אכל מאכל איסור בלא הודע לשם שמים .. וקרא והתפלל בכח אכילה ההיא אין החיות שבה עולה .. מפני איסורה בירי הס"א משלש קליפות הטמאות: יש שואלים⁷ איך אפשר שהחיות לא תעלה לקדושה, מאחר שהתפלל ולמד בכח האכילה ההיא (דלכאורה הרי עלי' זו היא ענין שבמציאות, שכשלומד ומתפלל בכח האכילה הרי בזה לומד ומתפלל כח המאכל עצמו, וא"כ לכאורה כן הוא גם במאכל איסור). ויש להוסיף בזה עוד חומר ע"פ המבואר לקמז"ש⁸, שאי אפשר לנפש האלקית לבטא בשפתיים פה ולשון ושיניים הגשמיים כי אם ע"י נפש החיונית הבהמית המלובשת באברי הגוף ממש“.

אבל הביאור בזה פשוט – כי גם במאכל היתר, אף שעצם התלבשות חיות המאכל בדיבור האדם היא

1) הכוונה להא דפסק שם (בשיטת הרמב"ם) שדבר איסור אין לברך עליו (ביאור תניא. עיי"ש) (כ"ק אדמו"ר – הערה לקיצורים והערות שם ע' קמג). 2) קיצורים והערות ע' ד. 3) בתרומות שם: „המאכיל את פועליו ואת אורחיו תרומה הוא משלם את הקרן והם משלמין את החומש, דברי ר"מ. וחכמים אומרים הם משלמין קרן וחומש והוא משלם להם דמי סעודתן“. ובירושלמי שם (פ"ו ה"ב) הקשו אמאי משלם להם (לדעת חכמים) דמי סעודתן, „ולא כבר אכלו“ (ומה איכפת להו הלא אכלו .. כמו אם היו של חולין“ – פני משה), ומשני „טבלים נפשו של אדם חתה מהן“ (וקץ בהן ולא מיקרי אכילה“ – פני משה). וראה גם סמ"ע חו"מ סר"ד סק"ד: „אין אכילת האוכל מחשב לו הנאה ואדרבה מצטרף הוא לו שעבר על איסור כו'“. ובפי"ר אליהו מלונדריש (הובא בתו"ט) מוסיף „אע"פ שאינו יודע בדבר, שלבו נוקפו כו'“.

ליקוטי אמרים

פרק ה

קמא

בידי הס"א משלש קליפות הטמאות ואפי' הוא איסור
דרבנן שחמורים דברי סופרים יותר מדברי תורה כו'

שחיטה²¹) – מובן ששייך בזה כפרה כו', אבל בשוגג סתם, כגון שהי' סבור שהוא שומן ואכלו ונמצא חלב, למה יצטרך לכפרה? ועכצ"ל כמבואר באגה"ק הנ"ל, שגם עבירה בשוגג מורה על חסרון בהגברא].

וטעם הדבר – כמ"ש²², „לא יאונה לצדיק כל און“, דהיינו שאדם מישראל צריך להיות במעמד ומצב שלא יוכל לעשות דבר איסור אפילו בשוגג (בדוגמת מה שמצינו בגמרא²³ שאפילו עז אינה קופצת מעצמה לאש, ואם עשתה כן ה"ז שינוי שאינו כדרכה כו'). ועדמ"ש במדרש²⁴ ש„לעתיד לבוא אם אדם הולך ללקוט תאנה בשבת היא צווחת ואומרת שבת היום“.

(כ"ק אדמו"ר²⁵)

איסורה בידי הס"א משלש קליפות הטמאות ואפי' הוא איסור דרבנן; מכאן מוכח שלדעת אדה"ז גם איסור דרבנן הוא איסור חפצא (ולא איסור גברא בלבד) – ראה בארוכה „לקוטי פירושים“ לעיל פ"ו ד"ה ונפשות.

ואפי' הוא איסור דרבנן שחמורים דברי סופרים יותר מדברי תורה: עיין עירובין כא, ב. סנהדרין פת, ב.²⁶

(כ"ק אדמו"ר⁶)

שחמורים דברי סופרים יותר מדברי תורה: ביאור הטעם להוספה זו (ולא עוד אלא שמדייק „חמורים דברי סופרים יותר מדברי תורה“, ולא „כדברי תורה“ בלבד):

כוונת אדה"ז לבאר איך יתכן שדבר המותר ע"פ תורה – היינו שע"פ התורה (שהיא „דיפתראות

אין להקשות איך אפשר שתתקיים המצוה (שנעשית בכח האכילה ההיא) ויהי' שייך לסט"א, ולא עוד אלא גם לגקה"ט לגמרי – דיעויין בהלכות ת"ת לאדה"ז פ"ד סוף ה"ג: „אזי מוציא מהקליפה כל התורה והמצוות וכו'“.

(כ"ק אדמו"ר¹⁴)

אבל מאכל איסור בלא הודע .. ואפי' הוא איסור דרבנן: מוכח שדעת אדה"ז שאף באיסור דרבנן ישנו לדין שוגג, ודלא כמ"ש בנתיבות המשפט¹⁵ (וכ"מ בסמ"ע¹⁶) שבאיסור דרבנן אין דין שוגג כלל, כי כל ענין האיסור הוא גזירה על הגברא שלא יכשל באיסור דאורייתא, משא"כ בשוגג אינו שייך לומר שאכילת איסור דרבנן בשוגג תביא לידי אכילת איסור דאורייתא (ובזה מבאר הפס"ד¹⁷ „המוכר דבר לחבירו שאיסור אכילתו מדברי סופרים .. אם אכלן אכל ואין המוכר מחזיר לו כלום“ – דכיון שאכלן בשוגג אין כאן איסור כלל).

ומ"מ מזה לחוד (שישנו איסור שוגג בדרבנן) אין רא"י שדעת אדה"ז שאיסור דרבנן הוא גם איסור חפצא (אף שכן מוכח מכללות דברי אדה"ז כאן, שגם איסור דרבנן הוא „בידי הס"א משלש קליפות הטמאות“¹⁸) – די"ל (בדוחק) שגם באיסור גברא בלבד שייך דין שוגג, ע"פ המבואר באגה"ק¹⁹ שהשגגות הן „מהתגברות נפש הבהמית שמנוגה“.

[וכן מוכח להדיא ממ"ש רש"י במסכת שבועות²⁰, כל השוגגין צריכים כפרה לכשידעו, אלמא קודם ידיעה ענושים הן], היינו שענין השוגג שייך גם מצד הגברא. ולכאורה, בשלמא בדבר שהי' לו לבדוק ולא בדק (כגון קרבן פסח ש„טעון ביקור ד' ימים קודם

26 בעירובין שם – „הזהר עשות ספרים הרבה וגו', בני הזהר בדברי סופרים יותר מדברי תורה, שדברי תורה יש בהן עשה ולא תעשה, ודברי סופרים כל העובר על דברי סופרים חייב מיתה“, אבל לא נזכר שם הלשון „חמורים דברי סופרים“; ובסנהדרין שם – „חומר בדברי סופרים מבדברי תורה“, אבל „דברי סופרים“ הנזכרים שם אינם איסורי דרבנן (שבזה מיירי כאן), אלא דינים של תורה (ד' פרשיות בתפילין), ורק שלא נתפרשו בתושב"כ אלא בדברי חכמים (ראה פרש"י שם ד"ה חמש טוטפות: „דמדרש דסופרים הוא, לטטפת לטטפת לטוטפות הרי כאן ארבע“). וראה גם „לקוטי פירושים“ לעיל פ"א ד"ה וכ"ש (הא').

14 אגרות-קודש ח"ח ע' צד. 15 חו"מ סרל"ד סק"ג. וראה שו"ת מנחת אלעזר במפתחות לח"ג (אה"ע"ז סי"ב) שהביא תניא דמסייע לי' מירושלמי (עירובין פ"ב ה"ח). אבל ראה שו"ת עין יצחק חאה"ע ספ"ז, אתון דאורייתא כלל יו"ד ובבית האוצר לו כלל קכב – שהביאו כמה ראיות לסתור דבריו, ועפ"ז מובנים בפשיטות דברי אדה"ז כאן. 16 שם סק"ד. 17 רמב"ם הל' מכירה ספטי"ז. שו"ע חו"מ שם ס"ג. 18 ראה בארוכה „לקוטי פירושים“ לעיל פ"ו ד"ה ונפשות. 19 סוסכ"ח. 20 ב, א ד"ה תולה. 21 פסחים צו, א. 22 משלי יב, כא. 23 ראה ב"ק כב, ב (ובתוד"ה והי'). 24 מדרש תהלים ספע"ג. יל"ש רמז שטו. 25 אגרות-קודש ח"י ע' רעט. שיחת אחש"פ תשל"ו.

ליקוטי אמרים

[יב, ב]

ולכן גם היצר הרע וכה המתאוה לדברים האסורים הוא שד משדין נוכראין שהוא יצר הרע של אומות העולם שנפשותיהם משלש קליפות הטמאות משא"כ היצה"ר וכה המתאוה לדברים המותרים למלאת תאותו הוא שד משדין יהודאין לפי שיכול לחזור לקדושה כדלעיל. אך מ"מ קודם שחזר לקדושה הוא ס"א וקליפה וגם אח"כ הרשימו ממנו נשאר דבוק בגוף להיות כי מכל מאכל ומשקה נעשה תיכף דם ובשר מבשרו ולכן צריך הגוף לחיבוט הקבר לנקותו ולטהרו מטומאתו שקיבל בהנאת עולם הזה ותענוגיו מטומאת קליפת נוגה ושריין יהודאין אא"כ מי שלא נהנה מעוה"ז כל ימיו כרבינו הקדוש. ועל דברים בטלים בהיתר כגון

[יג, א]

שדין נוכראין .. יהודאין: נזכר בזח"ג רנג, א (ברע"מ). לפי שיכול לחזור לקדושה כדלעיל: פ"ז. כרבינו הקדוש: כתובות קד, א.

ובשר מבשרו, ולכן נטמאה נפשו הבהמית בטומאת „שד משדין נוכראין“.

(כ"ק אדמו"ר³¹)

שד משדין נוכראין שהוא יצר הרע של אומות העולם: פירוש תיבת „נוכראין“ כאן – „של אומות העולם“ (ולא „זרים“), שבהם מדובר בזהר שם, ועוד.

(כ"ק אדמו"ר³²)

אך מ"מ קודם שחזר לקדושה הוא ס"א וקליפה וגם אח"כ הרשימו ממנו נשאר דבוק בגוף .. אא"כ מי שלא נהנה מעוה"ז כל ימיו כרבינו הקדוש: נראה דקאי (לא רק על מי שאוכל כדי למלאות תאוותו, אלא) גם על מי שאוכל סתם, לא כדי למלאות תאוותו ולא לשם שמים, שאז אכילתו היא עצם קליפת נוגה כמו שהיא מצד עצמה³³ – דמ"מ גם קליפת נוגה „הוא ס"א וקליפה“, וגם מאכילה זו נשאר רשימו בגוף, דאף שלא אכל במחשבה כדי למלאות תאוות נפשו, הרי בפועל נהנה עכ"פ מהמאכל בעת אכילתו.

ועפ"ז צ"ל דמ"ש „אא"כ מי שלא נהנה מעוה"ז כל ימיו כרבינו הקדוש“ – אין הכוונה שלא אכל כדי ליהנות (שהרי גם באוכל סתם ולא כדי ליהנות נשאר רשימו, כנ"ל). אלא שגם בפועל לא הרגיש שום טעם והנאה באכילתו (וכמו-כן מצינו בכמה

ופינקסאות" שעל ידם נברא העולם²⁷) מקבל חיותו מקליפת נוגה – ישתנה ע"י האיסור דרבנן ויקבל חיותו מגקה"ט.

וזהו שמבאר „שחמורים דברי סופרים יותר מדברי תורה“:

איסורים מן התורה – אינם אלא „גילוי מילתא“ בלבד, דהיינו שהתורה (ה„ספר“) מגלה שדבר פלוני מקבל חיותו מגקה"ט; משא"כ רבנן הם כמו ה„סופר“ שכותב את ה„ספר“²⁸, היינו שאינם מגלים את המציאות כמו שהיא, אלא פועלים ומשנים את המציאות, כי ע"י כתיבתם נעשה כן ע"פ תורה, ובמילא נעשה כן גם בעולם – שדבר פלוני, שעד עתה (כפי שנברא ע"י הקב"ה) קיבל חיותו מקליפת נוגה, מכאן ולהבא מקבל חיותו מגקה"ט, ככל האיסורים שבתורה.

(כ"ק אדמו"ר²⁹)

היצר הרע וכה המתאוה לדברים האסורים הוא שד משדין נוכראין שהוא יצר הרע של אומות העולם שנפשותיהם משלש קליפות הטמאות: ומה שגם איש הישראלי מתאוה לפעמים לדברים האסורים – הוא מצד שהחיות שבדברים המותרים כשאוכל למלאות תאוותו, נכלל לפי שעה ברע גמור שבשלש קליפות הטמאות³⁰, והרי המאכל נעשה דם

הערה 51. 32) הגהה לספר „שיעורים בספר התניא“ (כתי"ק). 33) ראה קיצור תניא פ"ז (נעתק ב„לקוטי פירושים“ לעיל פ"ז ד"ה קיום וחיות) (כ"ק אדמו"ר – הערה בקיצורים והערות שם ע' קנו).

(27) ב"ר רפ"א. 28) ראה לקו"ת דרושי סוכות פ.ב. שה"ש מו, ג. ובכ"מ. 29) תו"מ תשנ"ב ח"ב ע' 243 הערה 57. שיחת אחש"פ תשל"ו. 30) תניא פ"ז (יא, סע"ב). 31) לקו"ש ח"ח ע' 18

ליקוטי

פרק ה

אמרים

קמג

(ב) למה הוצרך להוסיף „כרבינו הקדוש” – למאי נפק”מ אם מי שלא נהנה מעוה”ז כל ימיו הוא רבינו הקדוש או תנא או אמורא אחר?⁴³ והביאור בזה – שכוונת אדה”ז היא לתרץ קושיא המתעוררת בהמשך הענינים כאן:

לעיל⁴⁴ מבאר אדה”ז שקליפת נוגה היא „בחי” ממוצעת בין שלש קליפות הטמאות לגמרי ובין בחי’ ומדריגת הקדושה, ולכן „פעמים שהיא נכללת בשלש קליפות הטמאות” ח”ו, ו„פעמים שהיא נכללת ועולה בבחי’ ומדריגת הקדושה”, דהיינו כשמשמש בה לענינים המוכרחים לקיום גופו לשם שמים כו’. ולכאורה צריך ביאור: הרי ישנם כו”כ ענינים שהם לכו”ע בגדר מותרות, ואינם בגדר דבר המוכרח לשום אדם; היתכן שענינים אלו לא יוכלו להתברר ולעלות לקדושה?

וכדי לתרץ קושיא זו מוסיף אדה”ז „אא”כ מי שלא נהנה מעוה”ז כל ימיו כרבינו הקדוש” – ובהקדים: על דברי רבינו הקדוש בשעת פטירתו (שהם מקור דברי אדה”ז כאן) „רבש”ע גלוי וידוע לפניך .. לא נהניתי אפילו באצבע קטנה” הקשו התוס’⁴⁵ מסיפור הגמרא⁴⁶ שלא פסקו מעל שולחנו „לא חזרת ולא קישות ולא צנון, לא בימות החמה ולא בימות הגשמים”, ותירצו: „מ”מ אוכלי שולחנו היו רבים”. אמנם, בדברי אדה”ז כאן עכצ”ל שאינו מפרש כפירוש התוס’ (שרבינו הקדוש עצמו לא אכל מהחזרת וכו’, ורק אוכלי שולחנו אכלו מהם) – דא”כ מאי רבותא שאינו צריך לחיבוט הקבר; אלא צ”ל שמפרש כפירוש השל”ה⁴⁷ – „לא עשה זה בשביל הנאה דהיינו שיהנה הגוף, רק .. שיהי’ חזק לעבודת הבורא, ואז הלשון .. מדוייק שאמר לא נהניתי, כלומר, אע”פ שאכלתי לא עשיתי בשביל הנאה”⁴⁸.

וזהו כוונת אדה”ז במ”ש „כרבינו הקדוש” – שגם

צדיקים גדולים שלא הרגישו טעם באכילתם, (כידוע³⁴).

וי”ל דמי שאוכל תמיד לשם שמים נקרא ג”כ „לא נהנה מעוה”ז”³⁵.

(כ”ק אדמו”ר נוהרש”ב³⁶)

אבל משמעות הלשון „אא”כ מי שלא נהנה מעוה”ז .. כרבינו הקדוש” היא שענין זה שייך רק למי שאכילתו היא במדריגת רבינו הקדוש (שהו”ע „צדיק אוכל לשובע נפשו”³⁷, היינו שגם בעת האכילה אין לו שייכות אל הגשמי כלל, וכמו בשבת שאין המאכל מגשם כלל לפי שנכלל באלקות כו’), ולא למי שאינו במדריגה זו, אף שאוכל לש”ש. וי”ל דהיינו לפי שמ”מ ה”ה שייך אל הגשם, וגשם זה נעשה אצלו דם ובשר טבעי, ולכן צריך ע”ז זיכוך אח”כ.

(כ”ק אדמו”ר נוהרש”ב³⁸)

מכל מאכל ומשקה נעשה תיכף דם ובשר מבשרו: עפ”ז יש להטעים שיטת התוספות³⁹ ש„לא יאונה לצדיק כל און” („לא תזדמן לו עבירה בלי דעת”)⁴⁰ נאמר דוקא „במידי דאכילה, דגנאי הוא לצדיק שאוכל דבר איסור”⁴¹ – כיון שהאיסור נעשה דם ובשר מבשרו.

(כ”ק אדמו”ר⁴²)

צריך הגוף לחיבוט הקבר .. אא”כ מי שלא נהנה מעוה”ז כל ימיו כרבינו הקדוש: לכאורה צריך ביאור: (א) בשלמא מה שהזכיר אדה”ז כללות הענין דחיבוט הקבר – נוגע כדי להדגיש ש„גם אח”כ הרשימו ממנו נשאר דבוק בגוף כו’; אבל למה הוצרך להוסיף ש„מי שלא נהנה מעוה”ז כל ימיו” אינו צריך לחיבוט הקבר – דבר שלכאורה אינו נוגע לספר התניא, שאין ענינו לכאר פרטי הענינים של חיבוט הקבר וכיו”ב (ומקומם בספרי הקבלה – ספר הגלגולים, שער הגלגולים וכיו”ב)?

34 ראה לקו”ש ח”י ע’ 106. תו”מ תשד”מ ח”ד ע’ 2632 ואילך. כתבי הרח”א ביחובסקי ע’ עה ואילך. ע’ קט. 35 לכאורה הכוונה שרק נקרא „לא נהנה מעוה”ז” (לענין שאין מהנאה זו רשימו ואינו צריך לחיבוט הקבר כו’), ולא דמי לרבינו הקדוש שאמר על עצמו להדיא שלא נהנה כלל, ועכצ”ל שלא הרגיש טעם והנאה באכילתו. 36 קיצורים והערות ע’ קטז – הובא (בחלקו) ב„מראה מקומות, הגהות והערות קצרות לספר של בינונים”. 37 משלי יג, כה. 38 סה”מ תרס”ח ע’ סא. 39 ד”ה השתא – גיטין ז, רע”א. וש”נ. 40 משלי יב, כא ובפרש”י. 41 ובזה גופא – רק באכילת דבר האסור, מפני שהוא מגקו”ש (וכשאוכלו נעשה גקו”ש דם ובשר מבשרו), משא”כ באכילה של היתרא בשעת

האיסור, „אין (זה) דבר מגונה כל כך” (תוס’ שם). 42 לקו”ש ח”ה ע’ 187 הערה 23. 43 ואין לומר שכוונת אדה”ז להוכיח שאפשר להגיע למדריגה זו, ומביא דוגמא לזה מרבינו הקדוש – דאדרבה, התואר „רבינו הקדוש” מדגיש את מעלתו (באופן של קדושה והבדלה) לגבי שאר בני אדם. 44 פ”ז. 45 ע”ז יא, א ד”ה צנון. 46 ברכות נו, ב. ע”ז שם. 47 עשרה מאמרות מ”ח (נו, ב ואילך בהגהה). 48 ועפ”ז יובן מה שהוצרך רבינו הקדוש לזקוף עשר אצבעותיו כלפי מעלה כו’ (שהו”ע שבועה – ראה התורה והתלמוד (ברלין תרפ”ז) פתיחתא רבתי למשניות ע’ תרה) – דאילו לפירוש התוס’ לא הי’ צריך לזה, שהרי כל אוכלי שולחנו ראו שאינו אוכל מהצנון ומהחזרת.

ליקוטי אמרים

[ג, א]

דף נ"ט: ע"א.

ע"ה שאינו יכול ללמוד צריך לטהר נפשו מטומאה זו דקליפה זו ע"י גלגולה בכף הקלע כמ"ש בזהר פ' בשלח דף נ"ט. אבל לדיבורים אסורים כמו ליצנות ולשון הרע וכיוצא בהם שהן משלש קליפות הטמאות לגמרי אין כף הקלע [לברו] מועיל לטהר ולהעביר טומאתו מהנפש רק צריכה לירד לגיהנם. וכן מי

ללמוד: ע"פ המבואר לעיל⁵⁶ – לבושים אלו הם מקליפת נוגה כמו שהיא בעצמה.

(כ"ק אדמו"ר הצ"צ)

כגון ע"ה שאינו יכול ללמוד: צ"ע למה לא יתחייב באמירת תושב"כ, שבזה מקיים מצות ת"ת גם בלא הבנה⁵⁷.

(כ"ק אדמו"ר⁵⁸)

בכף הקלע: ענינו – עיין לקו"ת פינחס עה, ג'⁵⁹.

(כ"ק אדמו"ר⁶⁰)

אבל לדיבורים אסורים כמו ליצנות ולשון הרע וכיוצא בהם: הנכללים בלבושים דלעיל ספ"ו.

(כ"ק אדמו"ר הצ"צ)

אבל לדיבורים אסורים.. אין כף הקלע [לברו] מועיל לטהר ולהעביר טומאתו מהנפש רק צריכה לירד לגיהנם: ביאור החילוק: בתאוות היתר – מאחר שאינם אסורים וקשורים בידי החיצונים, נעשה ע"י נפש לכלוך של אבק בלבד, שהסרתו היא ע"י נייעור, והו"ע כף הקלע; משא"כ בתאוות איסור נעשה ע"י כחם בנפש, ולזה אינו מועיל כף הקלע, אלא צריך לזה גיהנום דוקא, ועי"ז מעבירים את הכתם.

(כ"ק אדמו"ר⁶⁰)

[לברו]: לקמן⁶¹ איתא "לברו" בלא חצאי מרובע. וכנראה הטעם – כי בהוצאה הראשונה נשמטה תיבה זו רק כאן.

(כ"ק אדמו"ר⁶²)

מי שאכל דברי מותרות (כרבינו הקדוש, שלא פסקו מעל שולחנו כו'), ונעשה דם ובשר מבשרו, מ"מ, כיון שלא נהנה מאכילה זו, אלא אכילתו היתה לשם שמים בלבד – אינו צריך לחיבוט הקבר.

ובזה מתורצת הקושיא דלעיל – שגם ענינים שהם בגדר מותרות ואינם דבר המוכרח, יתכן במציאות שאכילתם תהי' לשם שמים בלבד («כרבינו הקדוש»), ועי"ז מתבררים ועולים לקדושה גם ענינים אלו.

(כ"ק אדמו"ר⁴⁹)

אא"כ מי שלא נהנה מעוה"ז כל ימיו כרבינו הקדוש: ובכל זאת, אפילו רבינו הקדוש מת בחולי מעיים⁵⁰ כדי "למרק אכילה מן המעיים להיות נקיים וטהורים כו"⁵¹.

(כ"ק אדמו"ר⁵²)

כרבינו הקדוש: דיוק הלשון "רבינו הקדוש" (ולא "רבי יהודה הנשיא" וכיו"ב) – להורות שאף שהנהגה זו ממש שייכת למדריגת רבינו הקדוש דוקא⁵³ (וא"כ לכאורה אין מקומה בספר התניא, "ספר של בינונים", ש"מדת הבינוני היא מדת כל אדם⁵⁴), עכצ"ל שמעין זה שייך בכאו"א מישראל, שהרי נקרא בשם "רבינו הקדוש", על שם שמשפיע וממשיך מעניניו לכל בני".

(כ"ק אדמו"ר⁵⁵)

דברים בטלים בהיתר כגון ע"ה שאינו יכול

55 לקו"ש שם בשוה"ג. תו"מ שם ע' 152. 56 לקוטי פירושים פ"ז ד"ה קיום וחיות. 57 ראה הל' ת"ת לאדה"ז ספ"ב: "אם מוציא בשפתיו אע"פ שאינו מבין אפי' פירוש המלות מפני שהוא ע"ה, ה"ז מקיים מצות ולמדתם.. בתורה שבכתב". 58 לקו"ש ח"ג ע' 1005 הערה 22. 59 ושם: "ענין כף הקלע, שמקלעין ומשליכין ומפילין אותו במחשבותיו שנמשך בהם בעוה"ז בהבלי עולם, שמתלוצצים ממנו ומראים לו כאלו עודנו עומד בעוה"ז וחושב ומדבר ועושה כדרכו". 60 סה"מ תשט"ז ע' קסב ואילך. 61 שו"ה כף. 62 הערה בלוח התיקון.

49 לקו"ש חל"א ע' 176 הערה 61. תו"מ חנ"ב ע' 147 ואילך. 50 ראה כתובות קג, ב (ושם): "כשחלה רבי נכנס ר' חייא אצלו ומצאו בוכה, אמר לו רבי מפני מה אתה בוכה, והתניא.. מת מחולי מעיים סימן יפה לו מפני שרובם של צדיקים מיתתן בחולי מעיים". 51 ראה שבת קיח, ב תוד"ה רובם (ושם): "רובם של צדיקים מתים בחולי מעיים.. ור"י אומר כי יש במדרש למרק אכילה מן המעיים להיות נקיים וטהורים כמלאכי השרת". יומא ב, ד (ושם): "ויקרא אל משה.. לא בא הכתוב אלא למרק אכילה ושתי' שבמעיו לשומר כמלאכי השרת". 52 רשימות חוברת קח. 53 ראה גם לעיל הערה 43. 54 לקמן רפ"ד.

ליקוטי אמרים

פרק ח

קמה

כמבואר במ"א: לקוטי תורה להאריז"ל ר"פ שמות. כמ"ש בהלכות תלמוד תורה: לאדה"ז פ"ג ה"ז, וש"נ לספרי עה"פ ואתחנן ו, ז.

שאפשר לו לעסוק בתורה ועוסק בדברים בטלים אין כף הקלע לבדו מועיל לנפשו למרקה ולזככה רק עונשים חמורים שמענישים על ביטול תורה בפרטות מלבד עונש הכללי לכל ביטול מ"ע מחמת עצלות בגיהנם של שלג כמבואר במ"א וכן העוסק בחכמות אומות העולם בכלל דברים בטלים יחשב לענין עון ביטול תורה כמ"ש בהלכות תלמוד תורה ועוד זאת יתרה

ובינה דתהו לא היתה בחי' שבירה ממש: בחו"ב – הי' בחי' פגם בלבד, וגם פגם זה לא הי' אלא בבחי' אחוריים דאו"א⁶⁹ (בחי' „נובלות חכמה”⁷⁰) שנפלו דרך שבירה כו'; ובכתר לא הי' אפילו פגם, אלא בחי' ביטול בעלמא.

וביאור הענין – כמו שהוא במציאות העולם:

ידוע שעצמות בחי' החכמה לא ירדה לעולם הזה, שהרי כשהאדם ישים אל לבו יראה שכל עניני עוה"ז ותאוותיהם אינם ע"פ שכל, אלא ע"פ הטבע בלבד, כמעשה בהמה. ומה שירד לעוה"ז הוא רק בחי' אחוריים דאו"א, וגם הם לא נשברו ממש, אלא רק נפגמו להתלבש בחכמות חיצוניות (פילוסופיא, תשבורת ושאר חכמות), שאינן קליפה ורע ממש, אלא לדברים בטלים יחשבו, ותכליתן היא כדי שתהי' מהן תועלת לעבודת ה' (כמבואר לקמן ש, זהו טעמו של הרמב"ם ורמב"ן ז"ל וסיעתן שעסקו בהן)⁷¹.

משא"כ המדות העליונות כמו שירדו לעוה"ז (שהו"ע האהבה והיראה שיש לאדם לעניני עוה"ז) הו"ע שבירת הכלים ממש, שנשברו להתלבש בקליפה ורע (וכדמצינו⁷² שאברהם יצא ממנו ישמעאל שבו מדת האהבה היא בתאות ניאוף כו', ויצחק יצא ממנו עשו להיות רוצח כו'). ואפילו בעבודת ה' – הרי כשהמדות הן בלא שכל חפצן בעבודת ה' הוא רק לגרמי', כידוע⁷³.

(כ"ק אדמו"ר הזקן⁷⁴)

הכללים פ"א. שער ח (שער דרושי הנקודות) פ"ב. שער ט (שער שבירת הכלים) פ"ו. (68) וישלח לו, לא ואילך. (69) ובוזה גופא – בחי' אחוריים דנה"י בלבד, וגם זה אינו באור מ"ד אבא אלא במ"ן דאימא (עיי"ש בע"ח). (70) ראה ב"ר פ"ז, ה. (71) ומה שיש אפיקורסים שמתפקדים מחמת הבנתם בחכמות אלו – הי"ז שבירה בבחי' אחוריים בלבד. (72) פסחים נו, א. ועוד. (73) ראה גם מאמרי אדה"ז ענינים ח"ב ע' תכט. (74) מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב ע' תתב ואילך. ענינים ח"א ע' רכג.

מי שאפשר לו לעסוק בתורה ועוסק בדברים בטלים אין כף הקלע לבדו מועיל לנפשו .. רק עונשים חמורים שמענישים על ביטול תורה בפרטות מלבד עונש הכללי לכל ביטול מ"ע כו'. ומ"מ, מלבד עונשים אלו שנענש על שאינו מקיים מ"ע, נענש גם בעונש כף הקלע על שמדבר דברים בטלים.

(כ"ק אדמו"ר נהר"ש⁶³)

עונש הכללי לכל ביטול מ"ע מחמת עצלות בגיהנם של שלג: יש מפרשים שגיהנום של שלג הוא (לא מדה כנגד מדה – עונש של קרירות כנגד הקרירות בקיום מ"ע, אלא) רפואה להקרירות בקיום מ"ע, כמו שהשפשוף בשלג מועיל לחידוש מחזור הדם באבר קפוא. וצע"ג אם נכון הוא, וא"כ – למה גוזלין השלג כו' (כמבואר בלקו"ת להאריז"ל⁶⁴).

(כ"ק אדמו"ר⁶⁵)

העוסק בחכמות אומות העולם בכלל דברים בטלים יחשב .. שנפלו .. בשבירת הכלי' מבחי' אחוריים של חכמה רקדושה: ואעפ"כ אינם קליפה ורע ממש, אלא בגדר „דברים בטלים” בלבד. והביאור בזה⁶⁶:

מבואר בע"ח⁶⁷ שעיקר השבירה בעולם היתה ב"ז' מלכין קדמאין” המנויים בכתוב⁶⁸, שהם ז' מדות עליונות דתהו, שבהן היתה בחי' שבירה ממש, והשבירה היתה בעצמותן. משא"כ בכתר חכמה

(63) סה"מ תרל"ב ח"א ע' שי. (64) ר"פ שמות (ושם: „רשעים .. גוזלים השלג כשהם בגיהנם של שלג, כדי להתקרר בו כשינחו אותו בגיהנם של אש”). (65) שיעורים בספר התניא ע' 93 הערה 9. (66) בהבא לקמן – ראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב ע' תתלו. ע' תתקנא ואילך. תקס"ז ע' קו ואילך. פרשיות ח"ב ע' עתר. מארו"ל ע' שז. הנחות הר"פ ע' לו. שער היחוד בסופו. מאמרי אדה"מ"צ דברים ע' ט ואילך. פירוש המלות מ, ב ואילך. ביאורו"ל לאדה"מ"צ פינחס קיא, ב. ביאורו"ל להצ"צ ח"ב ע' תתקא. אוה"ת תצא ע' תתקעח. (67) בתחלתו (שער

טומאתה של חכמת האומות על טומאת דברים בטלים שאינו מלביש ומטמא רק המדות מיסוד הרוח הקדוש שבנפשו האלהית בטומאת קליפת נוגה שבדברים בטלים הבאים מיסוד הרוח הרע שבקליפה זו בנפשו הבהמית כדלעיל ולא בחי' חב"ד שבנפשו מאחר שהם דברי שטות ובורות שגם השוטים וע"ה יכולים לדבר כן. משא"כ בחכמת האומות הוא מלביש ומטמא בחי' חב"ד שבנפשו האלהית בטומאת קליפת נוגה שבחכמות אלו שנפלו שמה בשבירת הכלי' מבחי'

[יג, ב]

שבנפשו האלהית בטומאת קליפת נוגה שבחכמות אלו: אין מקום לומר שהכוונה רק לחכמת הפילוסופיא, שי"ל שאיסור יש בדבר מפני ההתעסקות בהענינים שנגד הדת שבה, משא"כ חכמת החשבון וכיו"ב – דפשיטא שהכוונה לכל החכמות, דמלבד ההוכחה ממ"ש, "חכמות" לשון רבים, הרי מפרש טומאת חכמת האומות היא מקליפת נוגה, ועכצ"ל דלא מיירי בחכמת מינות שהיא איסור בפועל (כמו שאר עניני ע"ז, שהלימוד בהם אסור משום, "אל תפנו אל האלילים"⁸²), והיא מג' קליפות הטמאות לגמרי כמו שאר איסורים. ועוד, שהרי מפרש, "אלא א"כ עושה אותן קרדום לחתוך בהן וכו'", ובחכמת מינות אין היתר בדבר, ומפורש הדבר עוד יותר בהלכות ת"ת לאדה"ז פ"ג ה"ז⁸³.

ואף שיותר ללמוד חכמות ע"ז כדי, "להבין ולהורות"⁸⁴ (וזהו טעמו של הרמב"ם שעסק בהן) – א"א לומר שמזה מוכרח שגם חכמות אלו הן מק"נ (וממילא נכללות ב"חכמת האומות" שבתניא כאן), דממה נפשך: אם לומדן שלא ע"מ להורות – ה"ה מטמא בחי' חב"ד שבנפשו בטומאת ג' קליפות הטמאות לגמרי (כנ"ל); ואם לומדן ע"מ להבין ולהורות – הרי זה נכלל בקדושה, שהרי לימוד זה הוא הקדמה וחלק מלימוד התורה (ובמכש"כ וק"ו מ"האומר מילתא בדדיחותא" דלעיל⁸⁴, שאינו אלא, "לפקח דעתו כו"). והטעם שע"י הלימוד, "להבין ולהורות" אפשר

בכלל דברים בטלים יחשב לענין עון ביטול תורה: כלומר: לא לענין טומאת דברים בטלים מצד עצמם (שטומאה זו ישנה גם ב,דברים בטלים בהיתר כגון ע"ה שאינו יכול ללמוד, כנ"ל), אלא לענין איסור ההתעסקות בדברים בטלים משום ביטול תורה, כמארז"ל⁷⁵, "ודברת בם, ולא בדברים בטלים"⁷⁶.

(כ"ק אדמו"ר⁶⁷)

יתרה טומאתה של חכמת האומות על טומאת דברים בטלים שאינו מלביש ומטמא רק המדות .. ולא בחי' חב"ד שבנפשו .. משא"כ בחכמת האומות הוא מלביש ומטמא בחי' חב"ד שבנפשו האלקית כו': כי כשמטמא רק המדות – הרי ע"י גילוי המוחין אפשר להאיר בחי' המדות (כמבואר בתו"א⁷⁷ בענין נרות המנורה), משא"כ כשמטמא חב"ד שבנפשו – הרי חב"ד הוא מכלל עצמות הנפש, ונמצא שמטמא כללות נפשו ר"ל.

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב⁷⁸)

בחכמת האומות: תיבת, "עו"ג" (שניתוספה ברוב דפוסי התניא) – אינה בדפוס הראשון וכו', והיא הוספה מאוחרת מיראת הצנזור. ובקצת הוצאות⁷⁹ שינו ל"חכמות אחרות", ובמקצת⁸⁰ לא הסתפקו בזה והעירו בשולי הגליון: "ומוציא אותן לדברי הבאי וחקירות מינות!"

(כ"ק אדמו"ר⁸¹)

בחכמת האומות הוא מלביש ומטמא בחי' חב"ד

כט, א. 78) סה"מ תרמ"ג ע' מח ואילך. 79) לעמבערג תרט"ז. ועוד. 80) וילנא תרל"ב. ועוד. 81) אגרות קודש ח"ג ע' קכג. 82) קדושים יט, ד. רמב"ם הל' עבודת כוכבים פ"ב ה"ב. 83) ושם: "ולא בדברים בטלים בלבד, אלא אפילו בחכמות העולם אסור לעסוק, שנאמר ודברת בם, שלא תערב עמהם דברים אחרים". 84) שבת עה, א.

75) הלכות ת"ת לאדה"ז פ"ג ה"ה, ומקורו כיומא יט, ב [ושם "ודברת בם .. ולא בדברים אחרים". ועיי"ש בפרש"י: "ולא בדברים אחרים – שיחת הילדים וקלות ראש"]. 76) לכאורה הכוונה – שנוסף על עצם האיסור דביטול תורה (שישנו גם כששותק), ניתוסף איסור מיוחד כשמדבר בדברים בטלים בשעה שצריך לעסוק בתורה ("ודברת בם, ולא בדברים בטלים"). 77) וישב

בבחי' גלות ממש⁸⁹ – והרי כאן מבואר שבלימוד חכמות חיצוניות מטמא גם בחי' חכמה שבנפשו⁹⁰.

וי"ל, דמה שיכול לטמא ר"ל בחי' חכמה שבנפשו האלקית הוא רק בטומאת קליפת נוגה (שהיא שורש הנה"ב, כמבואר לעיל⁹¹), שאינה טומאה גמורה כיון שאפשר עדיין לטהרה ולהפכה כו' (משא"כ לקמן דמיירי ברוח שטות המביאה לידי חטא, שהיא מגקה"ט, וטומאה זו אינה שייכת בבחי' חכמה שבנפש).

(כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ⁹²)

ומטמא בחי' חב"ד שבנפשו: היינו שנמשך עליו בחי' אור מקיף דטומאה, ששרשה מבחי' אבי אבות הטומאה.

ולכן אנו רואים שמי שעוסק בחכמות אלו א"א שיהי' לו כלל איזה שמץ פתיחת הלב והמוח לאיזה דבר אלקות שיהי', לא בתורה ולא בתפלה ולא בכל דבר הנוגע לעניני אלקות, כי המוח שלו מלא מחכמה זו, דהיינו שהמשיך ע"ע אור מקיף דטומאה עד שהלביש את המוח והלב מכל צדדיו, כאילו אין מקום שממנו ייכנס בו דבר אלקות (ולכן ארז"ל⁹³ לענין מינות, "כל באי' לא ישובו"⁹⁴).

(כ"ק אדמו"ר מוהר"ש⁹⁵)

דיוק הלשון, ומטמא" (ולא נקט לשון איסור, פסול וכיו"ב) – להורות על חומר הענין, בדוגמת ענין הטומאה, שהיא בנגיעה בלבד, אף שאין רואים בגלוי שום שינוי בדבר שנטמא.

(כ"ק אדמו"ר⁹⁶)

בשבירת הכלים: ביאורו עפ"י דא"ח – תו"א וישב ד"ה והנה אנחנו מאלמים⁹⁷.

(כ"ק אדמו"ר⁹⁸)

94 משלי ב, יט. 95 סה"מ תר"ם ח"א ע' מט ואילך. ע' תלה. 96 תו"מ תשמ"ב ח"ד ע' 1837. 97 כו, ג (ושם: ופי' וענין השבירה של הכלים ושל הנצוצות כו', הוא ענין התפרדותן לחלקים רבים, כמו עד"מ תיבת ברוך כשאותיותי' מצורפות בתיבה זו מתלבש בהן השכלה שהוא ענין הברכה, אבל כשיתפרדו הד' אותיות אלו זמ"ז להיות הבית בפ"ע וכן הרי"ש וכו' אזי לא ימצא בהן התלבשות השכלה זאת כלל. ועד"ז הוא שבה"כ דתהו שנתפרדו הכלים לחלקים רבים מפורדים זמ"ז עד שנסתלק מהם האור שהי' מתלבש בתוכן קודם פירוד זה, ומצד זה ירדו במדרגה בבחי' ב"ע ונתהוו מזה עולמות הנפרדים ברואים רבים מינים ממינים שונים .. וגם ע"י פירוד זה נעשה כל נברא מהות בפ"ע .. לפי גודל הירידה כך נעשה בהם הפירוד והרכיב .. כל שנתרחקו יותר אזי נעשה בהן יותר הפירוד והרכיב (כ"ק).

להעלות לקדושה חכמות ע"ז שמג' קליפות הטמאות, אף שהן בכלל הענינים שהם „אסורים וקשורים בידי החיצונים לעולם“⁴⁴ – הוא כדוגמת האופן ש„זדונות נעשו לו כזכיות הואיל ועל ידי זה בא כו"מ“⁴⁴, וגם בנדו"ד כן הוא, שחכמות אלו עולות לקדושה הואיל ועל ידיהן מברר דברי תורה וכו'.

(כ"ק אדמו"ר⁸⁵)

בחכמת האומות הוא מלביש ומטמא בחי' חב"ד שבנפשו האלהית בטומאת קליפת נוגה שבחכמות אלו: ומשמע שבכלל זה ההתחכמות היתירה (שאינה כראוי ע"פ ציווי התורה) במילי דעלמא, אפילו בעסק משא ומתן (אע"פ שהמו"מ עצמו יש בו צורך לעבודת ה').

(כ"ק אדמו"ר הצ"צ⁸⁶)

ומה שלא הזכיר אדה"ז בפירוש ענין זה (ההתחכמות היתירה במו"מ) – יש לומר דהיינו לפי שההתחכמות היתירה במו"מ היא (לא בכלל חכמות אומות העולם, שיש בהן תועלת, אלא) בכלל „דברים בטלים“, כיון שאין בה תועלת, כמ"ש באריכות בהמשך דברי הצ"צ שם⁸⁷ [ואינה בכלל חכמות האומות אלא לענין זה ש„מלביש ומטמא בחי' חב"ד שבנפשו“, מאחר שסו"ס משתמש בשכלו לצורך התחכמות יתירה זו].

(כ"ק אדמו"ר⁸⁷)

מלביש ומטמא בחי' חב"ד שבנפשו האלהית בטומאת קליפת נוגה: לכאורה קשה מהמבואר לקמן ש„רוח שטות דקליפה .. מלבשת לנפש האלקית עד בחי' חכמה שבה ולא עד בכלל מפני אור ה' המלוּבש בחכמה“⁸⁸, וש„גלות הזה לבחי' חכמה אינו אלא לבחי' המתפשטת ממנה .. אבל שורש ועיקר של בחי' חכמה שבנפש האלקית .. אינה מתלבשת בלבוש שק דקליפה שבלב בחלל השמאלי

85 אגרות קודש ח"ג ע' קכג ואילך. ח"א ע' תג. 86 דרך מצותיך קד, ב. 87 קו, א ואילך (ושם: „מה שמרבה האדם ומטריד דעתו ולבו בעסקי במו"מ ומרבה בעסקים, שהוא ללא צורך .. מאחר שכבר נכתב ונחתם לו פרנסתו ברה ויוהכ"פ .. אלא שאינו נותן שפעו כ"א ע"י לבוש הטבע .. והיינו כשיהי' לו עסק נכון שלפי טבע העולם יכולים להרויח סך הנצרך לו בעסק זה .. וריבוי העסק אינו מועיל כלום מאחר שלא נקצב לו יותר .. א"כ המרבה בלבושים לא העדיף מאומה ואדרבה מקלקל יותר כו"מ). 88 פכ"ד. 89 פי"ט. 90 ועד"ז מבואר (דרך חיים בתחלתו) שהפגם שע"י מחשבה בהרהורים מגיע באות יו"ד, שהוא בחי' חכמה שבנפש (וכמ"ש בנוסח הוידיי שבקשעהמ"ט „שאם חטאתי .. ופגמתי באות יו"ד“), ורק בחלק אור העליון של הנשמה (שלמעלה מחכמה) אין הפגם מגיע. 91 ספ"א. 92 הוספות לסה"מ תרס"ט ע' שסא. 93 ע"ז יז, א.

ליקוטי אמרים

[ג, ב]

אחוריים של חכמה דקדושה כידוע ליודעי חן אלא א"כ עושה אותן קרדום לחתוך בהן דהיינו כדי להתפרנס מהן בריוח לעבוד ה' או שיודע להשתמש בהן לעבודת

מבחי' אחוריים: פירושו – לקמן פכ"ב⁹⁸. אגה"ק סי"ט⁹⁹.

(כ"ק אדמו"ר⁶⁷)

אחוריים: עיין חגיגה פ"ג מ"א¹⁰⁰ שהוא בשני יודיין. ועיין בערוך השלם¹⁰¹.

(כ"ק אדמו"ר⁶⁷)

אלא א"כ עושה אותן קרדום לחתוך בהן .. לעבודת ה' או לתורתו: שאז עולות החכמות לקדושה, כנ"ל⁴⁴ בענין אכילת בשר ושתית יין לש"ש (כדאמר רבא חמרא וריחא כו").

(כ"ק אדמו"ר הצ"ע²³)

אלא א"כ עושה אותן קרדום לחתוך בהן: מה שהמשיל החכמה לקרדום (וכן הא ד"קרדום" בגימטריא שכל) – להורות שהעסק בחכמות אלו צ"ל בביטול הרגש עצמו כ"כ, עד שבשעת עסקו בחכמה לא ירגיש הנאה מהמושכל מצ"ע, וכ"ש שיהי' מושלל מהרגשת, אף חכמי גו"¹⁰², אלא יהי' נרגש רק התכלית – "לעבוד ה'", כשם שהחותך בקרדום אין לו שום הנאה מעצם הקרדום, אלא רק מהתשיש הנעשה על-ידו.

(מוהר"צ אבי כ"ק אדמו"ר¹⁰³)

קרדום לחתוך בהן: כ"ה גירסת אדה"ז גם בהל' תלמוד תורה שלו¹⁰⁴ ובפרקי אבות שבסידורו¹⁰⁵ (דלא כגירסא שבמשניות שלפנינו¹⁰⁶, "לחפור"), וכ"ה גירסת פי' הרא"ש בנדרים¹⁰⁷, וכן הלשון בתחלת הקדמת

הרח"ו לשער ההקדמות¹⁰⁸. ועייג"כ ספר השרשים לרד"ק בפירוש מלת "קרדם"¹⁰⁹, שהקרדום הוא לחתוך ולא לחפור. וביל"ש¹¹⁰: "קרדום להשתמש".

(כ"ק אדמו"ר⁶⁷)

קרדום לחתוך: "קרדום" – י"ל דרומז על אחוריים דחו"ב (שממש נפלו חכמות אלו, כנ"ל בפנים¹¹¹), כי קרדום גימטריא קפ"ד קס"ו, שהוא אחוריים דחו"ב¹¹² שירדו לנגד הפנים ואחוריים דמלכות¹¹³.

ודקדוק הלשון "לחתוך" דוקא – כי שם הפרנסה (כמו שממשיך, דהיינו כדי להתפרנס מהן כו") הוא חת"ך, היוצא מסופי תיבות, פותח¹¹⁴ את ידך¹¹⁵.

(מוהר"צ אבי כ"ק אדמו"ר¹¹⁶)

להתפרנס מהן בריוח: בדיוק הלשון "בריוח" י"ל: (א) דפשיטא דגם בלא ידיעה בחכמות אלו – אפשר להתפרנס; (ב) ממילא – ילפינן דינא דגם בשביל ריוח מותר, שהרי כו"כ עשאוהו קרדום כו' כדי להתפרנס בריוח (אף שהיו יכולים להתפרנס גם בלא"ה).

(כ"ק אדמו"ר¹¹⁷)

שיודע להשתמש בהן לעבודת ה' או לתורתו: היינו שכשעוסק בחכמת החקירה עד"מ, לא זו בלבד שחקירתו אינה מנגדת לאמונתו, אלא אדרבה – חקירתו עוד מגדלת אמונתו (שכן הי' אצל החוקרים האמיתיים, כמו הרמב"ם ורמב"ן ז"ל וסיעתן דלקמן). משא"כ מי שלומד מחקירתו איזה ענין הסותר

פה. 104) פ"ד הי"ד. 105) פ"ד מ"ה. 106) וכ"ה ברמב"ם הל' ת"ת פ"ג ה"י. וראה שינויי נוסחאות במשניות שם. 107) סב, א. 108) נדפסה ג"כ בהוספה לקונטרס עץ החיים לכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע (ס"ע 61). ושם: "בזמנינו זה בעונותינו הרבים אשר התורה נעשית קרדום לחתוך בה אצל קצת בעלי תורה". 109) ושם: "כתב רבי יונה כי (קרדומות) הם המרות. ולא יתכן, כי המר הוא כלי אחר שיחפר בו, והוא הנקרא בלשון הקודש אכת, והקרדום הוא כלי שמבקעין בו עצים כו". 110) מלאכי רמז תקצא. 111) ראה בארוכה, ליקוטי פירושים לעיל ד"ה העוסק. 112) ראה ע"ח שער לא (שער פרצופי זויץ) ספ"ד. 113) ראה ע"ח שער ט (שער שבירת הכלים) פ"ב. שער יא (שער המלכים) פ"ח. 114) תהלים קמה, טז. 115) ראה קה"י מערכת חתך. 116) תורת לוי יצחק ע' סד. 117) תניא בצירוף מ"מ וכו' ע' קפו.

98) ושם (לענין "אלקים אחרים" – קליפה וס"א): "פי' אחוריים כאדם הנותן דבר לשונאו שלא ברצונו שמשליכו לו כלאחר כתפו כי מחזיר פניו ממנו משנאתו אותו, כך למעלה .. הס"א והטומאה היא תועבת ה' אשר שנא ואינו משפיע לה חיות מפנימיות הרצון וחפצו האמיתי אשר חפץ בה ח"ו כ"א כמאן דשדי בתר כתפוי לשונאו שלא ברצונו .. וזה נקרא בחי' אחוריים דרצון העליון ב"ה" (וכ"ה (בקיבור) באגה"ק ס"ב). 99) ושם (בענין אחוריים דספירות): "כל אחוריים שבספירות הן מדרגות החיצונות והתחתונות במעלה שבספירה זו מה שיוכלו לירד ולהתפשט למטה להתלבש בברואים להחיותם, ובחי' הפנים היא הספירה עצמה המיוחדת במציילה א"ס ב"ה בתכלית היחוד". 100) ושם: "אחוריים ותוך .. בתרומה אבל לא בקדש". 101) בערוך (ערך אחור) מביא מחגיגה שם: "אחורים" (ביו"ד א'), ובהערה בשוה"ג: "כ"ה בפי' ר"ח .. ומשם נלקח פי' הערוך, ובמשנה הגי' אחוריים וכ"ה בפי' ר"ה ג". 102) קהלת ב, ט. 103) ליקוטי ביאורים ע'

ליקוטי אמרים

פרק ח

קמט

ה' או לתורתו וזהו טעמו של הרמב"ם ורמב"ן ז"ל וסיעתן שעסקו בהן :

היינו שבירור המוחין הוא ע"י נשמות גבוהות דוקא (משא"כ בנוגע לשאר הנשמות – בזה"ז הבירור הוא במדות בלבד, ורק לעת"ל יהי' בירור המוחין¹²⁵).

ובפרטיות – הכוונה בזה לנשמות דאצילות, כיון ש"אבא מקננא באצילות"¹²⁶, שהוא בחי' החכמה, וע"י פנימיות החכמה יכול להיות בירור המוחין. ולפעמים מבואר¹²⁷ שגם נשמות דבריאה יכולות לברר המוחין, משום ד"אימא עילאה מקננא בכורסייא"¹²⁸, וע"י המשכת הבינה יכול להיות ג"כ בירור המוחין (וזהו שהתנאים ידעו כל החכמות, להיותם נשמות דבריאה¹²⁹). אבל נשמות דיצירה אין ביכלתן לבררם¹³⁰.

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב¹³¹)

וזהו טעמו של הרמב"ם ורמב"ן ז"ל וסיעתן שעסקו בהן: בהשקפה ראשונה יש בזה תמי גדולה:

לכאורה בא אדה"ז בזה לתרץ איך עסקו, הרמב"ם ורמב"ן ז"ל וסיעתן" בחכמות אלו, ומבאר שהוא מפני שידעו להשתמש בהן לתומ"צ. ולפי זה אינו מובן כלל למה תפס דוקא את, הרמב"ם ורמב"ן ז"ל וסיעתן", והרי התורה ציורה, "ורפא ירפא"¹³², ומצוה לחשב תקופות ומזלות⁸⁴, ועיר שאין בה רופא אסור לת"ח לדור שם¹³³, ובן אחי' הי' ממונה על חולי מעים¹³⁴, ור' יהושע בן חנניא אמרו עליו "כל כך (חכמה יש) בידך"¹³⁵, ור' שמעון בן חלפתא, "עסקן בדברים הי"¹³⁶ וכו' וכו'.

דברים עיוניים רבים .. שמכשירים את המחשבה .. ומסלקים הערבוניא המצוי' ברוב מחשבות המעיינים .. והרי הכרחי .. להכשיר את עצמו תחלה במלאכת ההגיון, ואח"כ במקצועות ההכשרתיים כפי הסדר, ואח"כ במדעי הטבע, ואח"כ במדעי האלקות". (123) ראה שבת סג, א (ובחדא"ג מהרש"א שם). פח, ב. וראה גם סה"מ תרנ"ט ע' קפז. תש"ד ע' 133. (124) סה"מ תרנ"ח ע' נח. (125) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב ע' תת ואילך. ע' א"מט ואילך. מאמרי אדה"מ דברים ח"א ע' ד ואילך. אוה"ת בראשית תתשסח, א ואילך. דברים ע' יט ואילך. (126) רמ"ז לוח"ב רפ, ב. תו"א משפטים עה, א. סה"מ תרצ"ו ע' 119. וש"נ. (127) ראה אוה"ת דברים שם ע' כג. (128) תקו"ז תי'. (129) ראה גם אוה"ת חוקת ע' תתעד. (130) כי ביצירה יש רק המשכת בחי' ויק' (תקו"ז שם) ולא בחי' המוחין (כ"ק אדמו"ר – סה"מ תש"כ ע' לא). (131) סה"מ אע"ת ע' קסה. (132) משפטים כא, יט. (133) סנהדרין יז, סע"ב. (134) שקלים רפ"ה. (135) הוריות יו"ד, א (ובפרש"י). (136) חולין נו, ב.

לאמונה פשוטה (אפילו אם מאמין באלקות בכלל, אלא שאומר שכל העינים שבמדרשים וכו' הם עינים טבעיים) – ה"ז הוראה גמורה שהוא טועה בזה, והיינו לפי שהוא בעל הגשמה, ולכן מגשם גם את החקירה, ונעשית חקירה מגושמה.

(כ"ק אדמו"ר מוהר"י¹¹⁸)

לעבודת ה' או לתורתו: כמו חכמת התכונה להלכות קידוש החודש וכה"ג.

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב¹¹⁹)

אולי רומז לשני אופני השתמשות בחכמת אוה"ע: אופן הא' – לאהבה ויראה ותפלה ("לעבודת ה'"), כמבואר ברמב"ם הל' יסוה"ת פ"ב ה"ב¹²⁰ ופ"ד הי"ב¹²¹; ואופן הב' – ללימוד התורה ("לתורתו"), כמו הנצרך להלכות קידוש החודש, חקירה אלקית וכה"ג. ועיין ג"כ מו"נ ח"א פרקים לג-לד¹²².

(כ"ק אדמו"ר⁶)

וזהו טעמו של הרמב"ם ורמב"ן ז"ל וסיעתן שעסקו בהן: ודוקא הרמב"ם והרמב"ן ז"ל וסיעתן, שמפני עוצם ביטולם לאלקות הי' בכחם לברר גם את החכמות החיצוניות ע"י שהשתמשו בהן לעבודת ה' או לתורתו. משא"כ מי שעוסק בתורה בלא ביטול ועוסק בחכמות חיצוניות – אזי מתגברות הקליפות שבחכמות החיצוניות, ומקררות אותו ביותר, עד שגם בלימוד התורה יהי' מהמשמאילים בה, שהוא גרוע יותר מאילו לא הי' לומד כלל¹²³.

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב¹²⁴)

(118) סה"מ תרפ"ו ע' פח. (119) סה"מ ע"ת ע' קמד. (120) ושם: "היאך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול .. וכשמחשב בדברים האלה עצמן מיד הוא נרתע לאחוריו ויפחד כו". (121) ושם: "בזמן שאדם מתבונן בדברים האלו ומכיר כל הברואים ממלאך וגלגל ואדם כיוצא בו ויראה חכמתו של הקב"ה בכל היצורים וכל הברואים, מוסיף אהבה למקום ותצמא נפשו ויכמה בשרו לאהוב המקום ברוך הוא, ויירא ויפחד משפלותו ודלותו כו". (122) ושם (פל"ד), שאין להתחיל הלימוד במדע האלקי – "מחמת אי יכולת השכל בהתחלות לקבלם" – אלא לאחר "שכבר הושגו לו המדעים אשר בהם נלמדים הקדמות העיון". וממשיך לבאר (פל"ד) ש"יש הקדמות הנלקחות מטבע המספרים, ומסגולות התבניות ההנדסיות .. עיני התכונה הגלגלית ומדעי הטבע .. הם עינים הכרחיים להכרת יחס העולם להנהגת ה' .. ויש שם

ד) כשלומד תורה, או שחפץ לקיים מצוה, וא"א לו מפני חסרון ידיעה בחכמות אלו, וא"א ממלא חסרונו זה, וכמאמר רב¹⁵¹ שגדל י"ח חדשים אצל רועה "לידע איזה מום קבוע ואיזה מום עובר" – אשר לימוד זה אינו לא תורה ולא מצוה¹⁵², אבל הוא הכשר והכנה לתומ"צ. ואולי גם לימוד הל' ע"ז וכשוף ע"י ב"ד הוא מסוג זה.

ה) ההתחכמות – במדה הדרושה ולא יותר – בעסקיו כדי למצוא פרנסתו¹⁵³, או כשעושה מהחכמות עצמן אומנות וקרדום לחתוך בהן – ה"ז הכשר והכנה לדבר היתר.

והנה כל מה שמצינו בתורה ובמארו"ל בכמה מבני שהתעסקו בחכמות אוה"ע – בכולם י"ל שהי' באחד מאופנים הנ"ל. ואין שייך בזה להקשות איך עסקו ולתרוץ שהוא מטעמים שנתבארו לעיל – כי פשוט הוא, איבעית אימא קרא, איבעית אימא מארו"ל, איבעית אימא מעשים שבכל יום.

ומה שמקשה אדה"ז הוא דוקא מלימוד "הרמב"ם ורמב"ן ז"ל וסיעתן", שבנוגע אליהם א"א לתרוץ שלימודם הי' באחד מהאופנים דלעיל.

ובפרטיות – בנוגע להרמב"ם: כותב בפירוש שלמד מספרי אוה"ע וכו', וא"כ אינו כאופן הא'. ואין עיקר הקושיא ממה שלמד ספרי ע"ז (כמ"ש במו"נ¹⁵⁴), או ממה שלמד ספרי התוכנים היוונים (כמ"ש בהל' קדוה"ח¹⁵⁵), כי ע"ז ביאר טעמי המצוות, חשבון קדוה"ח וכו', וא"כ הוא אופן הב'; אלא תוקף הקושיא הוא מלימוד החכמות האחרות, כמו רפואה מספרי גאלינוס וכו'. וא"א לומר שלימודו הי' כדי

והביאור בזה – בהקדם, דכמה אופנים ישנם בלימוד וידיעת חכמות אוה"ע. וסדרן מלמעלה למטה:

א) ידיעת חכמות אלו מן התורה. וכמו חכם, שכשמראין לו מפה יודע ממנה כל פרטי הבנין, כן הוא בתורה שהיא המפה והדיפתרא שע"פ תכניתה נברא העולם²⁷. וכמסופר בבכורות¹³⁷ שר' יהושע בן חנניא למד זמן עיבור נחש מן הכתוב, ובמדרש תהלים¹³⁸ על שמואל ועל ר' הושעיא – "ע"י שיגע בחכמתה של תורה למד מתוכה כל מה שיש .. ברקיע". ואצ"ל מה שנאמר בפירוש בתושב"כ ותושב"פ, שכל זה הוא תורה ממש, שהיא חכמתו כו', וכמאמר הרמב"ם הידוע¹³⁹ ש"אין הפרש בין ובני חם כוש ומצרים¹⁴⁰ .. ובין אנכי¹⁴¹ ה' אלקיך".

ב) לימוד חכמות אלו כשהתורה מצווה ע"ז באופן ישר, כמו "מצות עשה .. על ב"ד שיחשבו וידעו אם יראה הירח כו"¹⁴², והא דבי"ד צריכין לידע דרכי ע"ז וכישוף וכו' (כנ"ל¹⁴³), והא דהתירו לבית ר"ג ללמוד חכמת יונית¹⁴⁴ מפני צורך הציבור¹⁴⁵ וכה"ג – שאין לימוד זה לימוד תורה¹⁴⁶, אבל מצוה היא¹⁴⁷, וגם קודם שנשתמש בהלימוד לקדש החודש וכו', וכשאר מצוות דאורייתא או דרבנן.

ג) כשאנוס לחשוב דבר חכמה, והוא במקום שאסור בד"ת, שדינו להרהר בחשבונות וכו'¹⁴⁸ (וי"ל שזה נכלל ג"כ בכונת סיפור המדרש¹⁴⁹), אמרו לשמואל הרי אתה אסטרוולוגין .. אמר להן לא הייתי מביט באיטרוולוגין אלא בשעה שהייתי .. נכנס לבית המים" – אשר גם זה הוא מצוה, אבל באופן שלילי¹⁵⁰.

חשבונות של חכמות האומות יכול להשמר מזה – הי"ז קיום ענין דל"ת, זהירות בשמירת איסור, ולא רק עשי' לש"ש, וכמו החילוק בין "בכל דרכיך דעהו" (משלי ג, ו) לקיום מצוה בפר"מ. והן הן שני הסוגים דלעיל פ"ז: (א) "האוכל .. להרחיב דעתו כו'", (ב) "לקיים מצות עונג שבת ויר"ט". וראה ג"כ לקמן ספ"ד: "החומש [שנתן לצדקה] מעלה עמו כל הארבע ידות .. ומלבד זה הרי בשעת התורה והתפלה עולה לה' כל מה שאכל ושתה ונהנה מארבע הידות כו'" – היינו שנוסף על העלי' שנעשית בה, ארבע הידות ע"י שלומד ומתפלל בכח האכילה והשת' (עשי' לשם שמים), נעשה בהן עילוי נוסף ע"י נתינת החומש לצדקה (קיום מצוה בפר"מ), כמובן. (151) סנהדרין ה, ב. (152) שהרי מעולם לא עלה בלב אדם למנות לימוד מומי בהמות, אם קבועים הם או עוברים, במנין מצוות עשה. (153) ראה "לקוטי פירושים" לעיל ד"ה בחכמת האומות (הג'). וש"נ. (154) ח"ג פכ"ט-ל.

(137) ת, א. (138) עה"פ יט, ב [פיסקא ד בהוצאת באבער]. (139) פיה"מ סנהדרין ר"פ חלק יסוד ח'. (140) נח יו"ד, ו. (141) יתרו כ, ב. (142) רמב"ם הל' קדוה"ח פ"א הי"ז. (143) "לקוטי פירושים" ד"ה בחכמת האומות (הב'). (144) סוטה בסופה. ב"ק פג, א. (145) ראה תוס' מנחות סד, ב ד"ה ארור. קו"א להל' ת"ת לאדה"ז פ"ג סק"א. (146) דפשיטא שאין כוונת הציווי שהלימוד יהי' ע"ד לימוד ר' יהושע בן חנניא (כאופן הא'). כי אין זה שייך אלא ליחיד סגולה, והתורה על הרוב תדבר. גם אין נפק"מ אם ילמד מספרי היונים או מספרי חכמת החשבון וכו' שהיו באומתנו ונאבדו – כלשון הרמב"ם (מו"נ ח"א פע"א. וראה גם הל' קדוה"ח ספ"ז) – כי אין הלשון הסיבה אלא התוכן. (147) ולהעיר, שיש מונים חשבון תקופות ומזלות במנין המצוות (ראה סהמ"צ להרמב"ם מ"ע קנג). (148) עיין אחרונים שו"ע או"ח רספ"ה. שו"ע אדה"ז שם. (149) דב"ר פ"ח, ו. (150) דכיון דאסור לחשוב ד"ת במבואות המטונפות, ורק ע"י

לא נלקחו ולטבחות ולאופות אלא להיותן לה לרקחות ולטבחות ולאופות להראות העמים והשרים את יפי כי טובת מראה היא עד מאד, מכל מקום נתמעטה עונתה כו". וממנו נלמד על הכלל¹⁶¹.

(כ"ק אדמו"ר¹⁶²)

וזהו טעמו של הרמב"ם ורמב"ן ז"ל וסיעתן שעסקו בהן: מזה מוכח שגם מי שקיים מצות ידיעת התורה כולה (כהרמב"ם ורמב"ן ז"ל) אסור בלימוד חכמת אומות העולם, אם לא מהטעמים דלעיל. וכמו שפסק אדה"ז גם בהל' ת"ת¹⁶³.

(כ"ק אדמו"ר¹⁶⁴)

טעמו של הרמב"ם ורמב"ן ז"ל: מ"ש, טעמו" ולא "טעמם" – סגנון נפוץ הוא ביותר, שהתיבה "מושכת אחרת עמה". ולדוגמא: "למען ינוח עבדך ואמתך כמוך"¹⁶⁴ – ולא "ינוחו" (ולכן תרגום אונקלוס, שמתרגם קרוב ללשון – תרגם "ינוח", ותיב"ע, שמתרגם קרוב לכוונה – תרגם "ינוחו").

(כ"ק אדמו"ר¹⁶⁵)

הרמב"ם ורמב"ן ז"ל: להעיר ממ"ש בשער הגלגולים¹⁶⁶ ששניהם לא זכו לחכמת הקבלה, עכ"פ עד סוף ימיהם. ושייכות חכמת סדר ההשתלשלות שבקבלה ועניני קבלה מעשית לחכמות הטבע וכו' – מובנת.

(כ"ק אדמו"ר¹⁶⁷)

לעשותם קרדום לחתוך בהן, שהרי למדם בעת שהיתה פרנסתו מצוי' ע"י אחיו שהחזיק אותו ואת ב"ב, כידוע במכתבי הרמב"ם¹⁵⁶.

וכן הרמב"ן הי' בקי בכמה חכמות, ולא עשה כל החכמות קרדום לחתוך בהן.

ובתירוץ לזה בא אופן ששי –

ו) שיותר ללמוד חכמות אוה"ע גם קודם שמנעו חסרון ידיעתו בהם מהבנת התורה, אם רק יודע להשתמש בהן אח"כ לעבודת ה' או לתורתו¹⁵⁷.

ועפ"ז יומתק גם דיוק הל' בתניא: "וזהו טעמו של הרמב"ם כו", לשון יחיד (ולא "טעמיו"), אף שמביא מקודם שני אופנים בהיתר הלימוד ("עושה אותן קרדום לחתוך בהן .. או שיודע להשתמש בהן לעבודת ה' או לתורתו") – כי טעמו של הרמב"ם וכו' בעת הלימוד הי' רק טעם אחד ("שיודע להשתמש בהן כו" – כנ"ל שאז לא הוצרך עדיין לעשותן קרדום כו")¹⁵⁸, אף שאח"כ נתהפך הגלגל, ובמות עליו אחיו הוכרח לעשות החכמות קרדום לחתוך בהן.

(כ"ק אדמו"ר¹⁵⁹)

ועוד י"ל, שאדה"ז פירש בשמו של הרמב"ם לפי שהרמב"ם ביאר בפירושו טעם התעסקותו בחכמות אוה"ע, וכמ"ש באגרת לר' יהונתן מלוניל¹⁶⁰: "נשים נכריות נעשו לה [לתורה] צרות .. והאל' יודע כי

לרקחות ולטבחות ולאופות", דהיינו "להשתמש בהן .. לתורתו" (ולא לעשותן קרדום לחתוך בהן). (159) אגרות קודש ח"ג ע' קכד ואילך. ע' קסט ואילך. (160) שו"ת הרמב"ם פאר הדור סמ"א. (161) ויש לעיין במכתבי הרמב"ן (ובפרט במ"ש ע"ד הרמב"ם), שאם העתיק דברים אלו* – תנבאר ג"כ הזכרת שם הרמב"ן בתניא כאן. (162) "מראה מקומות, הגהות והערות קצרות לספר של בינונים". אגרות קודש שם ע' קכו (בהערה). (163) פ"ג ה"ז – ממנחות צט, ב. (164) ואתחנן ה, יד. (165) אגרות קודש שם ס"ע קע ואילך. (166) הקדמה לו. ועייג"כ שה"ג לחיד"א בערכם (וראה גם אגרות קודש חכ"ב ע' קכט, ובהנסמן שם). (167) אגרות קודש ח"ג ע' קכו.

(* ראה דרוש נורת ה' תמימה להרמב"ן (כתבי רמב"ן ח"א ע' קנה): "דבר ברור הוא שרוב תועלת שאר החכמות אינה אלא להיות טובים לזו ולחכמה שקורין הם ידיעת הבורא כו".

(155) ספ"ז. (156) ראה תולדות הרמב"ם – נדפסו בתשובות הרמב"ם (ליפסיא) בהקדמה לח"ג. (157) החילוק בין אופן הי' לאופן הד' – פשוט: בלימוד חכמת האומות סתם – הי' מוטא חב"ד שבנפש האלקית, היינו שמורידה מקדושה לקליפה (היינו המדרגה הראשונה שבקליפות, שהיא ק"ב). והנה, ירידת מצוה למדרגה השני' שבקליפות (גקה"ט) הותרה באופן שבעת הירידה נעשית העלי' (ולא רק ההכנה לזה), כדמצינו שעשה דוחה ל"ת רק אם, בעידן דמיעקר לאו מקיים עשה" (שבת קלב, ב. וראה ג"כ מל"מ הל' ק"פ רפ"י. מלא הרועים ח"א מע' עשה דוחה ל"ת בתחלתו). ולכאורה הי' מקום לומר שגם היתר הירידה למדרי' הראשונה שבקליפות (היינו ק"ב) צ"ל בתנאי כזה (שהעלי' נעשית כבר בעת הירידה), היינו באופן הד'. וזהו שמחדש אופן הששי, שבק"נ הותרה הירידה אף שאז אינה אלא הכנה לש"ש. (158) וראי' לזה – מדברי הרמב"ם גופ' באגרתו (כנעתק לקמן בפנים) שלימוד חכמות אוה"ע הי' אצלו "להיותן לה [לתורה]

קיצור פרק ח

עונשים חמורים שמענישים על ביטול תורה בפרטות. והעוסק בחכמות אוה"ע בכלל דברים בטלים יחשב לענין ביטול תורה, ואדרבא מטמא חב"ד שבנפשו האלקית ומלבישם בזה, אא"כ עושה אותם קרדום לחתוך בהם לשם שמים, שאז עולים בקדושה, כדאמר רבא (כנ"ל פ"ז).

יבאר שגם האוכל בשוגג מאכל אסור לשם שמים, מ"מ אין המאכל עולה (עיין או"ח סי' קצ"ו להרמב"ם¹⁶⁸). גם יבאר שעל דברים בטלים בהיתר, כגון ע"ה (עפ"ז – לבושים מק"נ עצמה), צריך לטהר נפשו ע"י כף הקלע, אבל לדיבורים אסורים ליצנות ולה"ר (לבושים דספ"ו), וכן מי שאפשר לו לעסוק בתורה ועוסק בדברים בטלים, צריך גיהנום, לבד

לקוטי הנהות – מיוחס להצ"צ

מבשרו: עיין לקו"ת ביאור לד"ה והי' מספר פ"ב¹⁷⁰: „שהאדם ניזון ממאכלים גשמיים שמק"נ .. ובהכרח נשאר מעט מטומאת ק"נ כו".
עונשים חמורים שמענישים על ביטול תורה: עיין לעיל פ"א¹⁷¹ בענין ביטול מ"ע של ת"ת.

ועוד זאת במאכלות אסורות כו': עיין תו"א ד"ה ואלה שמות (ד"ה וזשארז"ל)¹⁶⁸ בענין מאכלות אסורות. יצר הרע של אומות העולם שנפשותיהם משלש קליפות הטמאות: עיין לעיל פ"א¹⁶⁹.
כי מכל מאכל ומשקה נעשה תיכף דם ובשר

171) ושם: „וכ"ש וק"ו במבטל איזו מ"ע .. כמו כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק שעליו דרשו רז"ל כי דבר ה' בזה וגו' הכרת תכרת וגו' .. וא"כ ע"כ הבינוני אין בו אפי' עון ביטול תורה".

168) שמות מט, ב (ושם): „מאכלות האסורות הגם שלומד ומתפלל בכח האכילה ההיא אינה עולה לה' להיות בכל לבבך כו'". 169) ושם: „נפשות אומות העולם הן משאר קליפות טמאות שאין בהן טוב כלל כו'". 170) במדבר ז, א.